

Lesson 44 PRK AbhyAsam 13
Wednesday Jan 24th, 2024

ॐ सह नाववतु ।
सह नौ भुनक्तु ।
सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वनावधीतमस्तु मा वद्विषावहै ।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om Saha Nau-Avatu |
Saha Nau Bhunaktu |
Saha Viiryam Karavaavahai |
Tejasvi Nau-Adhiitam-Astu Maa Vidvissaavahai |
Om Shaantih Shaantih Shaantih ||
Meaning:

- 1: Om, May God Protect us Both (the Teacher and the Student),
- 2: May God Nourish us Both,
- 3: May we Work Together with Energy and Vigour,
- 4: May our Study be Enlightening and not give rise to Hostility,
- 5: Om, Peace, Peace, Peace.

SUBSCRIBE

Spiritual Mantra

Saraswati Mantra

सरस्वती नमस्तुभ्यं वरदे
कामरूपिणी विद्यारम्भं
करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे
सदा।

Vedastrologer.com

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृत्मातरम्

Om Ayim Sriim Hriim Saraswati Devyai Namaha

ओम ऐम् श्रीम् ह्रीम् सरस्वती देव्यै नमः

What are the benefits of chanting Saraswati mantra?

- a. Doing regular chanting of Saraswati mantra improves your speech, memory and concentration in study.
- b. She removes your ignorance and refines your character by giving you good qualities like humility and culture.
- c. **Saraswati Mantra** gives you control over your speech, knowledge and wisdom.
- d. By chanting this mantra of saraswati maa with dedication, a student can pass his exam with good marks.
- e. Chanting Saraswati Mantra helps poets, writers and folk speakers to reach new heights of achievements.
- f. Close your eyes in contemplation and rub your hands together and then open your palms and say the karagre vasatir Lakshmi prayer

<https://youtu.be/YuKtKR3r0oM>

शब्दकोष --- ३०० + २५ = ३२५ अभ्यास १३

(क)

१। युश्मद् (तू) (सर्वनाम)

२। अङ्कुरः (अङ्कुर) --- (रामवत्त(

३। प्रजा (प्रजा)

४। बीजम् (बीज)

विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	वहुवचन्
प्रथमा	राम :	रामौ	रामा :
द्वितीया	रामम्	रामौ	रामान्
त्रतीया	रामेन्	रामाभ्याम्	रामै :
चतुर्थी	रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
पञ्चमी	रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
षष्ठी	रामस्य	रामयोः	रामानाम्
सप्तमी	रामे	रामयोः	रामेषु
संबोधन	हे राम !	हे रामौ !	हे रामा !

युष्मद् के रूप

विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	त्वम्	युवाम्	यूयम्
द्वितीया	त्वाम्	युवाम्	युष्मान्
तृतीया	त्वाय	युवाभ्याम्	युस्माभिः
चतुर्थी	तुभ्यं	युवाभ्याम्	युष्मभ्यम्
पंचमी	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
षष्ठी	तव	युवयोः	युष्माकम्
सप्तमी	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

बीज शब्द रूप

(नपुंसकलिंग)

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	बीजम्	बीजे	बीजानि
संबोधन	बीज	बीजे	बीजानि
द्वितीया	बीजम्	बीजे	बीजानि
तृतीया	बीजेन	बीजाभ्याम्	बीजैः
चतुर्थी	बीजाय	बीजाभ्याम्	बीजेभ्यः
पञ्चमी	बीजात् / बीजाद्	बीजाभ्याम्	बीजेभ्यः
षष्ठी	बीजस्य	बीजयोः	बीजानाम्
सप्तमी	बीजे	बीजयोः	बीजेषु

प्रजा शब्द रूप

(स्त्रीलिंग)

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	प्रजा	प्रजे	प्रजाः
संबोधन	प्रजे	प्रजे	प्रजाः
द्वितीया	प्रजाम्	प्रजे	प्रजाः
तृतीया	प्रजया	प्रजाभ्याम्	प्रजाभिः
चतुर्थी	प्रजायै	प्रजाभ्याम्	प्रजाभ्यः
पञ्चमी	प्रजायाः	प्रजाभ्याम्	प्रजाभ्यः
षष्ठी	प्रजायाः	प्रजयोः	प्रजानाम्
सप्तमी	प्रजायाम्	प्रजयोः	प्रजासु

(ख)

१। उद् भू (निकल्ना)

२। प्रभू (१। उत्पन्न होना, २। समर्थ होना)

३। जन् (उत्पन्ना होना)

४। नि+ली (छिपना)

(ग)

१। अति (अधिक)

२। इव (तुल्य)

३। चेत् (यदि)

४। नोचेत् (नहीं तो)

(घ)

२। पटुः (चतुर)

२। पटुतरः (उससे चतुर)

३। गुरुः (१। भारी, २। श्रेष्ठ)

४। गुरुतरः (उससे भारी या अच्छा)

५। दूरम् (दूर)

(घ)

६। समीपम् (पास)

७। पार्श्वम् (समीप)

८। निकटम् (समीप)

व्याकरण (युष्मद्, कृ धातु, पंचमी)

१. युष्मद् शब्द के पूरे रूप स्मरण करो । (देखो शब्द० ३९) ।
२. कृ धातु के विधिलिङ् और लृट् के रूप स्मरण करो । (देखो धातु० ३६)
३. उद्भू आदि धातुओं के क्रमशः ये रूप होते हैं:—उद्भवति (भवतिवत्)
प्रभवति (भयतिवत्) जायते, निलीयते ।

कर्तरि लट्लकारः (परस्मैपदम्)

भवति	भवतः	भवन्ति
भवसि	भवथः	भवथ
भवामि	भवावः	भवामः

कर्तरि लिट्लकारः (परस्मैपदम्)

बभूव	बभूवतुः	बभूवुः
बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
बभूव	बभूविव	बभूविम

कर्तरि लुट्लकारः (परस्मैपदम्)

भविता	भवितारौ	भवितारः
भवितासि	भवितास्थः	भवितास्थ
भवितास्मि	भवितास्वः	भवितास्मः

कर्तरि लृट्लकारः (परस्मैपदम्)

भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः

कर्तरि लोट्लकारः (परस्मैपदम्)

भवतु, भवतात्	भवताम्	भवन्तु
भव, भवतात्	भवतम्	भवत
भवानि	भवाव	भवाम

कर्तरि लङ्लकारः (परस्मैपदम्)

अभवत्	अभवताम्	अभवन्
अभवः	अभवतम्	अभवत
अभवम्	अभवाव	अभवाम

कर्तरि विधिलिङ्लकारः (परस्मैपदम्)

भवेत्	भवेताम्	भवेयुः
भवेः	भवेतम्	भवेत
भवेयम्	भवेव	भवेम

कर्तरि आशीर्लिङ्लकारः (परस्मैपदम्)

भूयात्	भूयास्ताम्	भूयासुः
भूयाः	भूयास्तम्	भूयास्त
भूयासम्	भूयास्व	भूयास्म

कर्तरि लुङ्लकारः (परस्मैपदम्)

अभूत्	अभूताम्	अभूवन्
अभूः	अभूतम्	अभूत
अभूवम्	अभूव	अभूम

कर्तरि लृङ्लकारः (परस्मैपदम्)

अभविष्यत्	अभविष्यताम्	अभविष्यन्
अभविष्यः	अभविष्यतम्	अभविष्यत
अभविष्यम्	अभविष्याव	अभविष्याम

जन् धातु

कर्तरि लट्लकारः (आत्मनेपदम्)

जायते	जायेते	जायन्ते
जायसे	जायेथे	जायध्वे
जाये	जायावहे	जायामहे

कर्तरि लिट्लकारः (आत्मनेपदम्)

जज्ञे	जज्ञाते	जज्ञिरे
जज्ञिषे	जज्ञाथे	जज्ञिध्वे
जज्ञे	जज्ञिवहे	जज्ञिमहे

कर्तरि लुट्लकारः (आत्मनेपदम्)

जनिता	जनितारौ	जनितारः
जनितासे	जनितासाथे	जनिताध्वे
जनिताहे	जनितास्वहे	जनितास्महे

कर्तरि लृट्लकारः (आत्मनेपदम्)

जनिष्यते	जनिष्येते	जनिष्यन्ते
जनिष्यसे	जनिष्येथे	जनिष्यध्वे
जनिष्ये	जनिष्यावहे	जनिष्यामहे

कर्तरि लोट्लकारः (आत्मनेपदम्)

जायताम्	जायेताम्	जायन्ताम्
जायस्व	जायेथाम्	जायध्वम्
जायै	जायावहै	जायामहै

कर्तरि लङ्लकारः (आत्मनेपदम्)

अजायत	अजायेताम्	अजायन्त
अजायथाः	अजायेथाम्	अजायध्वम्
अजाये	अजायावहि	अजायामहि

कर्तरि विधिलिङ्लकारः (आत्मनेपदम्)

जायेत्	जायेयाताम्	जायेरन्
जायेथाः	जायेयाथाम्	जायेध्वम्
जायेय	जायेवहि	जायेमहि

कर्तरि आशीर्लिङ्लकारः (आत्मनेपदम्)

जनिषीष्ट	जनिषीयास्ताम्	जनिषीरन्
जनिषीष्ठाः	जनिषीयास्थाम्	जनिषीध्वम्
जनिषीय	जनिषीवहि	जनिषीमहि

कर्तरि लुङ्लकारः (आत्मनेपदम्)

अजनि, अजनिष्ट

अजनिषाताम्

अजनिषत

अजनिष्ठाः

अजनिषाथाम्

अजनिध्वम्

अजनिषि

अजनिष्वहि

अजनिष्महि

कर्तरि लृङ्लकारः (आत्मनेपदम्)

अजनिष्यत

अजनिष्येताम्

अजनिष्यन्त

अजनिष्यथाः

अजनिष्येथाम्

अजनिष्यध्वम्

अजनिष्ये

अजनिष्यावहि

अजनिष्यामहि

भवत् शब्द रूप

(पुलिंग)

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	भवन्	भवन्तौ	भवन्तः
संबोधन	भवन्	भवन्तौ	भवन्तः
द्वितीया	भवन्तम्	भवन्तौ	भवतः
तृतीया	भवता	भवद्भ्याम्	भवद्भिः
चतुर्थी	भवते	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
पञ्चमी	भवतः	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः
षष्ठी	भवतः	भवतोः	भवताम्
सप्तमी	भवति	भवतोः	भवत्सु

नि + ली धातु रूप - कर्तरि प्रयोग लट् लकार आत्मनेपद

लीङ् श्लेषणे - दिवादिः

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथम पुरुष	निलीयते	निलीयेते	निलीयन्ते
मध्यम पुरुष	निलीयसे	निलीयेथे	निलीयध्वे
उत्तम पुरुष	निलीये	निलीयावहे	निलीयामहे

(३६) कृ (करना) (दे० अ० १२-१३)
(केवल परस्मैपद के रूप यहाँ दिये हैं।)

तनादिगण-लट्

करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति
करोषि	कुरुथः	कुरुथ
करोमि	कुर्वः	कुर्म

लोट्

करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु
कुरु	कुरुतम्	कुरुत
करवाणि	करवाव	करवाम

लङ्

अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्
अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत
अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म

विधिलिङ्

कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः
कुर्याः	कुर्यातिम्	कुर्याति
कुर्याम्	कुर्याव	कुर्यामि

लृट्

करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति
करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ
करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः

अभ्यासम् २३ नियमाः ३२,३३,३४ च

❁नियम ३२—उद्भवति, प्रभवति, उद्नच्छति, जायते (ये जव उत्प होना यां निकलना अर्थ में हों), निलीयते के साथ पंचमी होती है । जैसे प्रजापति से संसार उत्पन्न होता है—प्रजापतेः लोकः जायते, उद्भव वा । हिमालयात् गङ्गा उद्भवति, प्रभवति, उद्नच्छति वा । भार्याय पुत्रः जायते । बीजेभ्यः अङ्कुराः जायन्ते । नृपात् चोरः निलीयते ।

नियम ३३—तुलना में जिससे तुलना की जाती है, उसमें पंचमी होती है जैसे—राम से कृष्ण अधिक चतुर है—रामात् कृष्णः पटुतरः । धन ज्ञान अधिक अच्छा है—धनात् ज्ञानं गुरुतरम् । दुर्जनात् सज्जनः गुरुतरः असत्यात् सत्यं गुरुतरम् ।

नियम ३४—दूर और समीपवाची शब्दों में पंचमी, द्वितीया और तृतीया तीन विभक्तियाँ होती हैं । जैसे—गाँव से दूर—ग्रामाद् दूरम् । जनकस्य समीपम् समीपात्, समीपेन वा । पिता के पास से आयी हूँ—जनकस्य समीपात् पार्श्वत्, निकटात् वा आगच्छामि ।

१. उदाहरणवाक्यानि

१. बीजेभ्यः अङ्कुराः जायन्ते । = बीजों से अंकुर उत्पन्न होते हैं ।
२. रमायाः उमा पटु तरा अस्ति । = रमा से उमा होशियार है ।
३. अहं दूरात् आगच्छामि । = मैं दूर से आ रहा हूँ ।
४. रामः कृष्णः इव चतुरः
गुरुः च अस्ति। = राम कृष्ण कि तरह अधिक चतुर
और श्रेष्ठ है ।
५. त्वं पठसि चेत् पठ नोचेत्,
इतः दूरं गच्छ । = तुम पढ़ते हो तो पढ़ो,
नहीं तो यहाँ से हट जाओ ।
६. त्वं पठसि, यूयं पठथ । = तू पढ़ रहा है, तुम सब पढ़ रहे हो ।
७. त्वां पश्यामि, युष्मान् वदामि। = तूम्हे देखता हूँ, तुम सबसे कह
रहा हूँ ।

८. त्वया सह एषः कः अस्ति ?

= तेरे साथ यह कौन है ?

९. तुभ्यं किं रोचते ?

= तुझको क्या अच्छा लगता है ?

१०. तव गृहं कृत्र अस्ति ?

= तेरा घर कहाँ है ?

११. सः एतत् कार्यं कुर्यात्, त्वं कुर्याः
अहं च कुर्याम् ।

= वह यह काम करे, तुम करो मैं भी
करूँ ।

१२. स भोजनं करिष्यति।

= वह भोजन करेगा ।

संस्कृत बनाओ (क)

१. बीजों से अंकुर उत्पन्न होते हैं । = बीजेभ्यः अङ्कुराः जायन्ते ।
२. प्रजापति से प्रजा उत्पन्न होती है । = प्रजापतेः प्रजाः उद्भवन्ति ।
३. हिमालय से गंगा निकलती है । = हिमालयात् गङ्गा उद्भवति ।
४. सेनापति से चोर छिपता है । = सेनापतेः चोरः निलीयते ।
५. देवदत्त से यज्ञदत्त अधिक चतुर है । = देवदत्तात् यज्ञदत्तः पटुतरः अस्ति ।
६. धन से विद्या अधिक अच्छी है । = धनात् विद्या श्रेष्ठतरा ।

७. मैं गुरु के पास से यहाँ आ रहा हूँ । = अहं गुरोः समीपात्, अत्र आगच्छामि।
८. वह बहुत दूर से आ रहा है । = सः बहु दूरात्, आगच्छति।
९. देवदत्त कृष्ण के समान बहुत चतुर और श्रेष्ठ हैं । = देवदत्तः कृष्णः इव चतुरः श्रेष्ठः च अस्ति ।
१०. तुम पत्र लिखते हो तो लिखो नहीं तो यहाँ से हट जाओ । = त्वं पत्रं लिखसि चेत् लिख नोचेत् इतः गच्छ ।

(ख)

११. तू यहाँ आया ।

= त्वम् अत्र आगच्छः ।

१२. मैं तूझको देखता हूँ ।

= अहम् त्वां पश्यामि ।

१३. तेरे साथ यहाँ कौन है ?

= त्वया सह अत्र कः अस्ति ?

१४. तुझे फल अच्छा लगता है या लड्डू ?

= तुभ्यं फलं रोचते उत मोदकम् ?

१५. तेरी पुस्तक कहाँ है ?

= तव पुस्तकं कुत्र अस्ति ?

(ग)

१६. वह काम करें ।

= स कार्यं कुर्यात् (करोतु) ।

१७. तू काम कर ।

= त्वं कार्यं कुरु ।

१८. मैं भोजन करूँ ।

= अहं भोजनं करवाणि ।

१९. वह काम करेगा ।

= सः कार्यं करिष्यति ।

२०. तू भोजन करेगा ।

= त्वं भोजनं करिष्यसि ।

२१. मैं स्नान करूँगा ।

= अहं स्नानं करिष्यामि ।

३. अशुद्ध वाक्य	शुद्ध वाक्य	नियम
(१) सेनापतिना चोरः निलीयते ।	सेनापतेः चोरः० ।	३२
(२) णनेन विद्या गुरुः ।	घनात् विद्या गुरुतरा ।	३३, २०
(३) करेत्, करेः, करेयम् ।	कुर्यात्, कुर्याः, कुर्याम् ।	घातुरूप

४. अभ्यास—(क) २ (ख) को द्विवचन और बहुवचन में बदलो । (ख) २ (ग) को बहुवचन में बदलो । (ग) युष्मद् शब्द के पूरे रूप लिखो । (घ) कृ घातु के विधिलिङ् और लृट् के रूप लिखो ।

५. वाक्य बनाओः—जायते, उद्भवति, उदनच्छति, निलीयते, त्वया, तुभ्यम्, त्वत्, कुर्यात्, कुर्याः, कुर्याम्, करिष्यति, करिष्यामि ।

अविवेकिता

सुरेन्द्रः नाम राजा स्वकीयं कुमारं विद्याभ्यासार्थं श्रीकर्णनामकस्य पण्डितस्य गुरुकुलं प्रेषितवान् ।

एकवर्षानन्तरं सुरेन्द्रः गुरुकुलं द्रष्टुं गतवान् । तत्र सः 'पुत्रस्य अध्ययनं तृप्तिकरं नास्ति' इति भावनां प्राप्तवान् ।

एतं विषयं श्रीकर्णस्य समीपे प्रस्तुत्य राजा उक्तवान्- "गुरुवर्य ! मम पुत्रं वर्षत्रयाभ्यन्तरे पण्डितं कर्तुं न शक्नोति वा ? वावच्छीघ्रं सः पण्डितः भवेत् इति मम अपेक्षा" इति ।

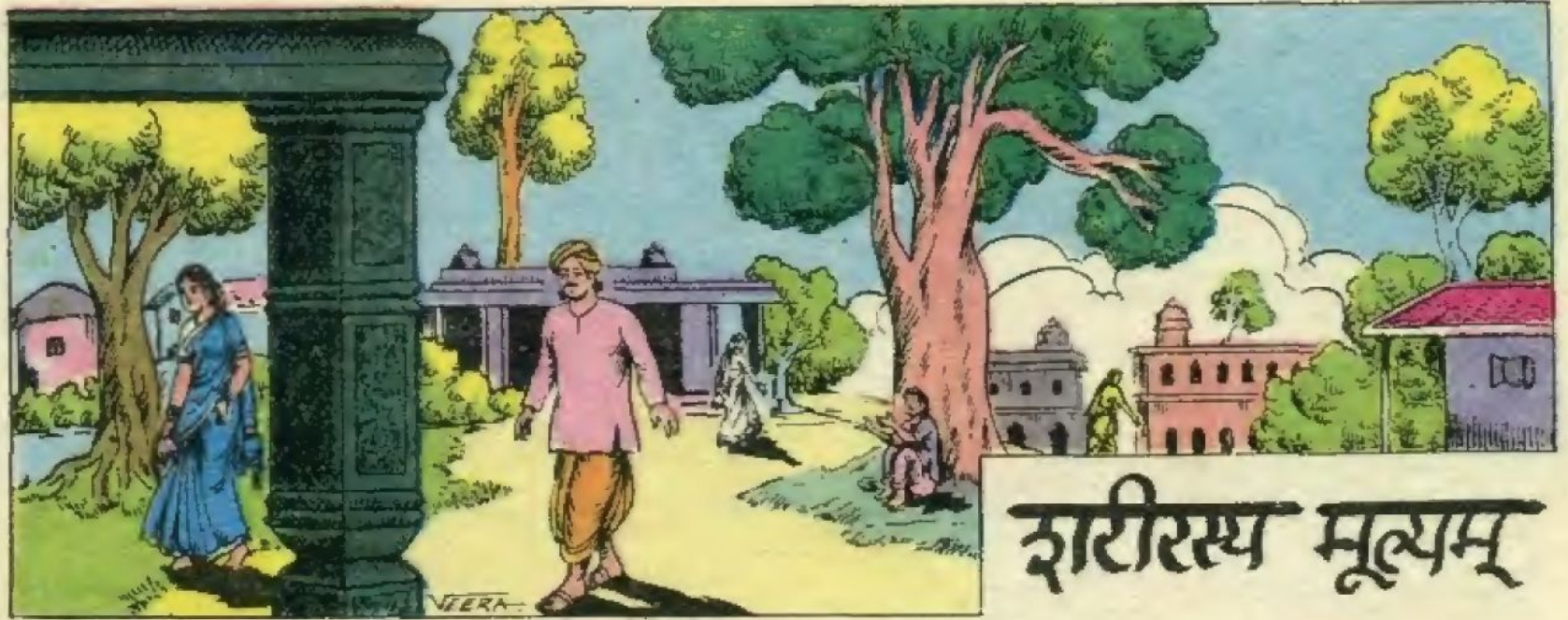
तदा श्रीकर्णः विद्यामयनस्य निर्माणार्थम् आनीताः शिलाः, शिलाखण्डान् च प्रदर्शयन्- "महाराज ! एतासां सामग्रीणाम् उपयोगेन समीचीनं भवनं निर्मातव्यं चेत् न्यूनातिन्यूनम् एकवर्षे अपेक्षितम् एव । किन्तु लघुकुटीरं तु सप्ताहाभ्यन्तरे निर्मातुं शक्नुमः । अतः अस्माभिः भवनं निर्मातव्यम् उत कुटीरम् इति पूर्वम् एव निश्चेतव्यम् । तदनुगुणं प्रयत्नः करणीयः च" इति उक्तवान् ।

एतत् श्रुत्वा राजा आत्मनः अविवेकितां ज्ञातवान् । 'मम पुत्रस्य विद्याभ्यासः इतरच्छात्राणाम् इव यथाकालं प्रचलतु' इति आदिश्य गुरुं श्रीकर्णं पारितोषिकादिना सत्कृत्य राजधानीं प्रत्यागतवान् ।

एतद् / एतत् स्त्रीलिंग शब्द (This, यह): एतद् / एतत् (वह) स्त्रीलिंग सर्वनाम, यदादि – यद्, तद्, एतद्, किम् – इन शब्दों का क्रमशः यः, सः, एषः, स्यः, कः होता है। और सर्वादि के तुल्य रूप होते हैं। नपुंसकलिंग में प्रथमा और द्वितीया के एकवचन में यत्, तत्, एतत्, त्यत्, किम् होता है। स्त्रीलिंग में इन शब्दों का रूप या, सा, एषा, स्या, का, होता है। सर्वनाम का सम्बोधन नहीं होता है।

एतद्/एतत् स्त्रीलिंग के रूप – Yah, Etad/Etat Striling ke Shabd roop

विभक्ति	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
प्रथमा	एषा	एते	एताः
द्वितीया	एताम्	एते	एताः
तृतीया	एतया	एताभ्याम्	एताभिः
चतुर्थी	एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः
पंचमी	एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः
षष्ठी	एतस्याः	एतयोः	एतासाम्
सप्तमी	एतस्याम्	एतयोः	एतासु

शरीरस्य मूल्यम्

उदयगिरिनगरस्य राजा उदयसेनः । सः
धर्मात्मा प्रजावत्सलः च । प्रजानां हितार्थं
तेन विविधाः वृत्तयः उपकल्पिताः आसन् ।
तदनुगुणं आर्थिकव्यवस्था, वस्तुसौकर्यं चापि
व्यवस्थापितम् आसीत् । अतः सर्वे स्वयोग्यतानु-
गुणं कार्यं प्राप्नुवन्ति स्म । दारिद्र्यं तत्र
नाम्ना अपि न आसीत् । विकलाङ्गाः वृद्धाः
च केचन केवलं भिक्षाटनेन जीवन्ति स्म ।

तस्मिन् देशे कश्चन युवकः भिक्षुकः
आसीत् । बाल्यतः तेन भिक्षाजीवनम्
अभ्यस्तम् । अतः परिश्रमेण कार्यं कर्तुं सः

मन्थाह्ने आतपेन पीडितः सः राजमार्गे वृक्षस्य
छायायाम् उपविष्टवान् । मार्गे गच्छतः सर्वान्
दीनतया याचितवान् । किन्तु कोऽपि एतं न
लक्षितवान् अपि ।

भगवतः नामग्रहणेन वा किमपि लभ्येत
इति चिन्तयन् सः भिक्षुकः- “देवाधिदेव !
बुभुक्षितम् अन्नेन अनुगृह्णातु । दीनं माम्
उद्धरतु” इति उच्चैः प्रार्थितवान् ।

जनाः तु स्वस्वकार्येषु व्यापृताः एतस्य
प्रार्थनाम् आक्रोशनं वा न श्रुतवन्तः । तदा
सः युवकः भिक्षुकः देवस्य विषये एव क्रुपितः

न इच्छति । महाराजस्य शासनतः भिक्षुकाणां अभवत् ।

सङ्ख्या न्यूना जाता आसीत् । जनाः अपि सुदृढाय भिक्षां दातुं न इच्छन्ति स्म । अतः तस्य जीवनं कष्टे पतितम् ।

एकदा सः प्रातःकालतः मध्याह्नपर्यन्तं भिक्षायाचनं कृत्वा अपि किमपि न प्राप्तवान् ।

“अये भगवन् ! भवान् तु वञ्चकः । भवता एव सृष्टः अहम् । मां बुभुक्षितं ज्ञात्वा अपि तूष्णीं तिष्ठति । भवान् न जगदीश्वरः, न वा जगत्पालकः । हा ! धिक्” इति स्वेच्छया भगवन्तं निन्दितवान् ।

तत्समये महाराजः तेन मार्गेण आगतवान् । भिक्षुकस्य व्यर्थात्पणं श्रुत्वा सः अश्वं स्थगितवान् । अश्वात् अवतीर्य भिक्षुकसमीपं गत्वा पृष्ठवान् च- “भवान् कम् एवं निन्दति ? तत् किमर्थम् ?” इति ।

द्विसहस्ररूप्यकाणि ददामि । नेत्रद्वयं दत्तं चेत् अर्धं राज्यम् एव ददामि ।”

“अद्भानि कथं दातुं शक्यते ? तानि मम प्राणभूतानि । अद्भानि दत्त्वा प्राप्तेन धनेन मम किं प्रयोजनम् ?”

“धिगस्तु भगवतः । सः वराकः कृतधनः
वधिरः च” इति कोपेन उक्तवान् युवकः
भिक्षुकः ।

“भगवता कः अपराधः कृतः ?” इति
पृष्टवान् महाराजः ।

“कः अपराधः कृतः इति ? प्रातः आरभ्य
मार्गे मार्गे अटितवान् । तथापि भोजनं किं,
वराटिका अपि न लब्धा ।”

“भवान् धनम् इच्छति वा ? तर्हि एवं
करोतु । अहम् एतस्य देशस्य राजा । भवान्
भवतः एकं हस्तं ददातु । सहस्रं रूप्यकाणि

“एवं तर्हि भवान् भाग्यशाली एव ।
एकैकम् अङ्गम् सहस्रात् अतिशेते । नेत्रद्वयं
तु अर्धराज्यात् अतिशेते । एतानि सर्वाणि
भगवता एव कृष्णया दत्तानि किल ? एतदर्थं
भवता सः पूजनीयः । उपकारस्मरणं विना
भवान् तं निन्दति किल ? पशवः अपि कृतम्
उपकारं न विस्मरन्ति । पशूनाम् अपेक्षया
अपि भवान् हीनः वा ? उत्तिष्ठतु । अमूल्यानां
हस्तपादादीनाम् अङ्गानां साहाय्येन आहारं
सम्पाद्य जीवतु” इति उक्त्वा महाराजः ततः
गतवान् ।

ददामि ।”

“हस्तं दत्त्वा अहं कथं जीवेयम् ?”

“अथवा एवं करोतु । एकं पादं ददातु ।

तत्क्षणतः एव भिक्षुकः भिक्षावृत्तिं परि-

त्यक्तवान् । परिश्रमेण आहारं सम्पादयन्

सुखेन जीवितवान् च ।

CLOSING PEACE PRAYER

अमरकोशः

ॐ सर्वे भवन्तु सुखिनः ।
सर्वे सन्तु निरामयाः ।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु ।
मा कश्चित् दुःख भाग्भवेत् ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

(Brihadaraanyaka Upanishad 1.4.14)

